

191. מיומנו של נער יהודי על החינוך והתרבות בגיטו וילנה

... יום חמישי, 22 בחודש [אוקטובר 1942]

הימים עוברים מהר. הכנתי את מעט השיעורים, התעסקתי קצת במשק-הבית. קראתי ספר, כתבתי ביומן, ואל הכיתה... הנוער שלנו פועל ואינו אובד. החוג שלנו להיסטוריה פועל. אנחנו שומעים הרצאות: על המהפכה הצרפתית הגדולה, על תקופתה. המגמה השנייה בחוג להיסטוריה, העוסקת בתולדות הגיטו, פעילה גם היא. אנחנו חוקרים את תולדות החצר בשאבלי 4. למטרה זו חולקו בין המשתתפים שאלונים ובהם שאלות שיש להציגן לפני דיירי החצר. כבר התחלנו בעבודה. אני הולך יחד עם חבר. השאלות מחולקות לארבעה מדורים: שאלות על תקופת השלטון הפולני, הסובייטי, הגרמני (עד לגיטו) והגיטו. התושבים משיבים תשובות שונות; אבל בכל מקום אותו פזמון-גיטו עצוב: רכוש, תעודות, מחבואים; איברו חפצים, איברו קרובים. טעמתי טעם עבודתו של היסטוריון. אני יושב ליד השולחן ושואל ורושם באופן יבש ועובדתי את הייסורים הגדולים ביותר. אני כותב, מחטט בפרטים ואינני תופס כלל שאני מחטט בפצעים. וזו המשיבה לי, באדישות: לקחו שני בנים ובעל — את הבנים ביום שני, את הבעל ביום חמישי... וכל הזוועה הזאת, הטרגרדיה הזאת, מנוסחת אצלי בשלוש מלים, קרות ויבשות. אני משתקע במחשבות, והמלים ניבטות מתוך הנייר ביקור, בדם...

יום ראשון, 13 בחודש [דצמבר 1942]...

היום היתה בגיטו חגיגה — הספר המושאל ה-100,000 בספריית הגיטו. באולם התיאטרון היתה היום חגיגה. הלכנו... מהלימודים. נישאו נאומים שונים, וגם היתה תכנית אמנותית. הנואמים ניתחו את הקורא של הגיטו. מאות אנשים קוראים בגיטו. קריאת הספרים בגיטו היא בשבילי התענוג הגדול ביותר. הספר קושר אותנו אל החופש, הספר קושר אותנו אל העולם. הספר המושאל המאה אלף הוא הישג גדול לגיטו, והגיטו רשאי להתגאות בכך...